

LA CAÇA DELS TORDS (Gen. *Turdus*) A LES BALEARS;
ANALISI DE LES CAPTURES D'AUS ANELLADES FINS A 1.975.

per Joan Mayol Serra
Biòleg. Professor del
Departament de Geografia.

1. INTRODUCCIO.

La caça dels tords a les Illes Balears és una de les activitats cinegètiques més populars, en part per raons de tipus tradicional, en part per raons de tipus social (la privatització dels espais de caça fa inasequibles altres espècies a gran part dels caçadors). Ens hem decidit a portar a terme aquest senzill anàlisi per tal de trobar una informació concreta del que és un vertader problema d'arrel cultural: la depredació humana sobre les poblacions migrants o hivernants del gen. *Turdus* a les Balears.

El mètode per a la tasca és tan simple com ella mateixa: hem recopilat les dades dels fitxers del "Centro de Migración de Aves" de la Societat Espanyola d'Ornitologia (Càtedra de Cordats; Universitat Complutense). La data de recopilació és de l'estiu de 1.976, per lo que cal considerar que les recuperacions de la temporada 1.975-76 no hi figuren sino de forma fragmentària. A més, anotem que no hem pogut ampliar detalls que s'ens revelaven interessants al curs del treball, ja que la documentació es troba fora del nostre abast quotidià per òbvies raons geogràfiques.

Consideram el total d'aus anellades capturades (= recuperacions) com una mostra a l'atzar de la població migrant i hivernant a l'ambient del treball; d'això en deduem una sèrie de dades aplicables en principi a tota la població (longevitat, etc...)

2. MODALITATS DE CAÇA.

La relació següent es pot considerar exhaustiva i segueix, aproximadament, un ordre apriorístic de l'impacte suposat sobre les poblacions. Es interessant comparar-la amb la de HANSBURG-LORENA 1.869 (1.962), on d'altre banda els mètodes tradicionals es troben representats gràficament. Actualment pot ser el tret més conspicuu és la barreja de mètodes força primitius amb els de sofisticada modernitat. El resultat ultrapassa el pintoresquisme per assolir els límits d'una aparent campanya d'extermini.

1. CAÇA DE LES POBLACIONS MIGRANTS DE TARDOR.

1.1. Caça a l'espera amb reclam.

El mètode consisteix en atreure les aus a un punt determinat (generalment un exemplar gran i aïllat de pi) mitjançant un reclam elèctric (magnetofó) o mecànic (xibiu de boca); aprop del dit punt es troba el caçador, que captura als animals amb l'escope-ta. Es un mètode molt efectiu, reduït a les hores de matinada, cosa que facilita la seva pràctica als caçadors esportius, que hi dediquen estones prèvies a llur jornada laboral. Es a dir, l'impacte no queda reduït als jorns de festa. Molt estès al mes d'Octubre i bona part de Novembre.

Si bé aquests mètodes són expresament prohibits a la vigent Llei de Caça, el reglament d'aquesta preveu possibles excepcions, aplicades normalment i generosament a les Balears. A 1.979, per primera vegada s'han prohibit els magnetòfons, sembla ser que amb un èxit sols parcial.

2. CAÇA DE LES POBLACIONS HIVERNANTS.

Els tords, a l'hivern, ocupen molts de biotops, però presenten una marcada preferència per als de la sèrie de l'*Oleo-Ceratonion*,

als seus diversos estadis, des de garrigues i màquies fins a les plantacions d'oliveres. Troben aquí baies madures i insectes de qué alimentar-se. Per a la nit, els tords tenen més tendència a ocupar zones arbolades de major cobertura, alzinars o pinars.

2.1. *Caça a Coll.*

Aquest sistema té una gran tradició i importància. Es usat sobre tot a les zones poc o molt muntanyoses. Tant d'alba com de prima (posta de sol) els aucells volen entre les zones d'alimentació i de repòs passant per les clarianes de la vegetació (sovint fetes expressament pels caçadors o els llogaters dels Colls). L'instrument és una xarxa especial, de forma trapezoidal, alta de devers quatre metres, entre dues canyes que es mantenen en posició subvertical, obertes entre les cames del caçador, que les aplega com un ventall quant l'aucell hi impacta.

Aquest mètode està amplament professionalitzat, i s'usa de cap a cap de temporada; encara hem d'afegir que fins fa uns anys era corrent la concessió d'una pròrroga per a continuar aquesta caça quant arribava la veda per als caçadors d'escopeta. Hom pot fer-se una idea de la seva importància observant el mapa 1, tenguent present que és el mètode dominant a Bunyola-Valldemossa-Esporles i molt minoritari al Plà.

2.2. *Caça amb escopeta "a la mala" o "a l'aguait".*

Durant tot l'hivern els caçadors disparen contra els tords que topen a llurs eixides, o els esperen els capvespres als clàssics llocs de dormida ("s'ajaguda").

2.3. *Garballets.*

Mètode conegut amb molt diversos noms, és el típic sistema d'un artilugi metàlic en doble semicercle, tibat per una molla quant l'aucell pica la menja (generalment una larva de coleòpter tenebrionid, "cuc de rossinyol", que molts pagesos crien dins alfàbies), produint la mort pel cop o per asfíxia. Mètode en regressió per qüestions legals, encara avui dona certament milers de captures, especialment a la regió del Plà i de Mitjorn.

2.4. *Lloses.*

Encara que és un dels noms del mètode anterior, ens referim aquí al sistema més rudimentari en quant a materials: es tracta d'una pedra plana col·locada sobre altres més petites i sostinguda per bastonets, que cau quant l'aucell menja l'esca (la mateixa que al cas anterior). Il·legal, es troba també en regressió, malgrat en quedin encara alguns professionals, si més no a les contrades de Mitjorn.

2.5. *Caça nocturna, "a l'encesa".*

Les aus són sercades dins la vegetació amb l'ajuda d'una llum (carbur, substituït cada dia més per llinternes elèctriques). La captura és fa amb una "paleta", normalment una llarga branca d'ullastre bífida, amb els extrems units i filferro teixint una xarxa de mig palm quadrat, amb la que es copetja el cap de l'aucell. Així mateix s'usen xarxes de coll, escopetes d'aire comprimit o, en vespres molt durs, recolecció a la mà.

2.6. *Visc.*

Simplement una estesa de matèria aferradissa de procedència diversa (generalment adquirida al comerç), realitzada als punts de querències fortes de les aus, sovint atretes per reclam. Aquest mètode, també il·legal, es troba també en regressió.

Hi ha d'altres sistemes, molt minoritaris, com són ara xarxes de doble malla, que fan bossa una dins l'altre i no precisen la presència física del caçador (a l'estil d'un tresmall de pesca), i adhuc s'ha parlat de xarxes amb bateria, que matarien els tords per electrocució, però no es poden considerar usals i el seu impacte és despreciable.

3. RESULTATS PER ESPECIES.

1. *Turdus merula.*

Nom local: Mèl.lera.

Nom català: Merla.

Número de recuperacions: 27.

Origen: Veure el mapa corresponent, on s'indiquen 24 recuperacions.

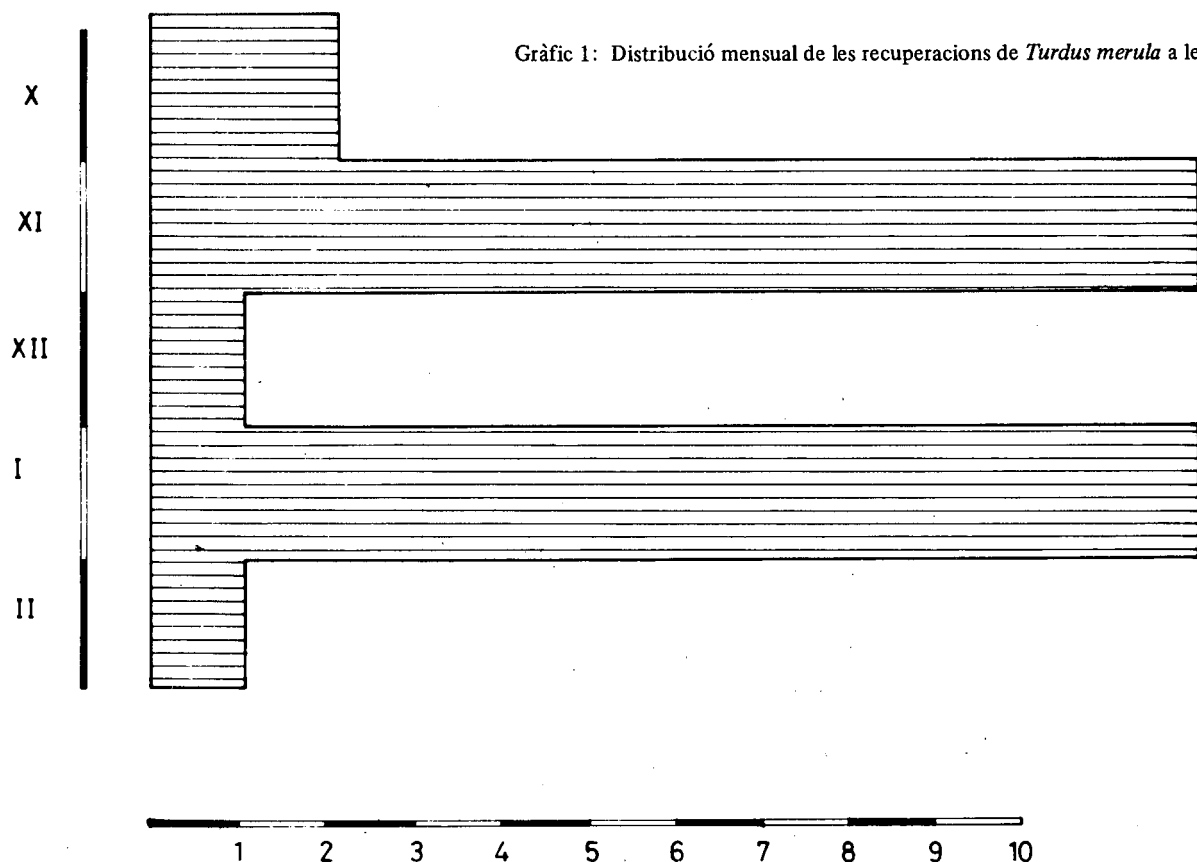
La distància mitja aproximada és de 1.100 Kms., i la màxima correspon a un aucell polac, que volà 1.700 Kms.

L'aucell hongarés és l'únic procedent d'aquell país capturat a Espanya.

Distribució temporal (Vid gràfic 1).

Per la concentració de captures a XI i a I, es pot deduir que les merles capturades a Balears són aus en migració.

Gràfic 1: Distribució mensual de les recuperacions de *Turdus merula* a les Illes Balears.

Les captures, sempre hivernals, proven que les poblacions alòctones no híbriden amb les illenques, que són sedentàries.

Edat de captura:

25 animals són capturats a la tardor i hivern següents a la data d'anellament.

1 ho fou a l'any següent i

1 als dos anys.

Sembla probable que es capturin més joves perquè aquests migren més (Migració diferencial).

Algunes recuperacions han estat senyalades com a "Tord negre". Efectivament, els caçadors mallorquins creuen que els joves de merla, de bec encara fosc, pertanyen a una espècie diferent.

2. *Turdus iliacus*.

Nom local: Tord cellard.

Nom català: Tord ala roig.

Número de recuperacions: 11, recuperades en el mapa.

L'edat mitja no és calculable, ja que les recuperacions són, majoritàriament, d'aus anellades en edat desconeguda. De fet, molts són anellats ja com a migrants, amb lo que l'origen és també desconegut. Els tres polls anellats a niu ho foren a Finlàndia (Migració aproximadament de 3.000 Kms en línia recta). De fet, hom pot sospitar un viatge molt més llarg, per la tendència a seguir la costa durant la migració, posada de manifest pels migrants anellats. De tota manera, la recuperació italiana fa pensar que la travessa del continent es deu fer, si més no per part del contingent de migrants, per Europa Central.

Distribució temporal (Vid gràfic 2).

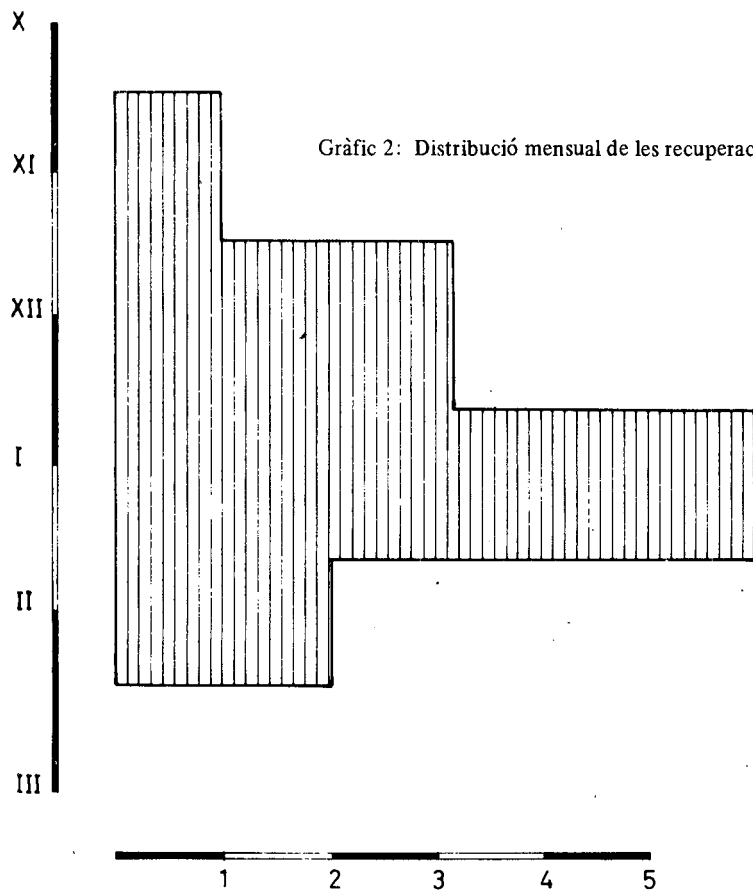
Claríssima tendència invernall: aquesta espècie sols davalla en èpoques ben fredes (primera recuperació dins del Novembre) i parteix més prest que les altres (cap recuperació en el març).

3. *Turdus torquatus*.

Nom local: Tord flassader.

Nom català: Merla de pit blanc.

Número de recuperacions: tres, primàries. Són d'aus que han volat uns 900 kms., dues d'elles capturades aquí de pas (mes X) i

una hivernal. Foren als anys 1.966, 67 i 68.

El tord flassader és a les Balears un migrant escàs, però regular.

4. *Turdus pilaris*.

Nom local: Tord burell.

Nom català: Griva cerdana.

Hi ha dues captures: un jove finlandès (2.900 Kms) i un adult alemany (ca. 1.500 Kms). Amb dues captures són secundàries, del mes de gener de 1.960.

El tord burell és un hivernant escàs, als mesos més freds.

5. *Turdus viscivorus*.

Nom local: tord grivi.

Nom català: Griva.

Sols tenim una recuperació, primària, d'un poll xec, anellat a 1.947 i capturat a Inca al gener (1.500 Kms).

Es una espècie hivernant.

6. *Turdus philomelos*.

Nom local: Tord.

Nom català: Tord.

Número total de recuperacions: 247

Procedència: s'indica als mapes 7, 8 i 9. (Representades aquelles que no presenten dubtes, 226 en total).

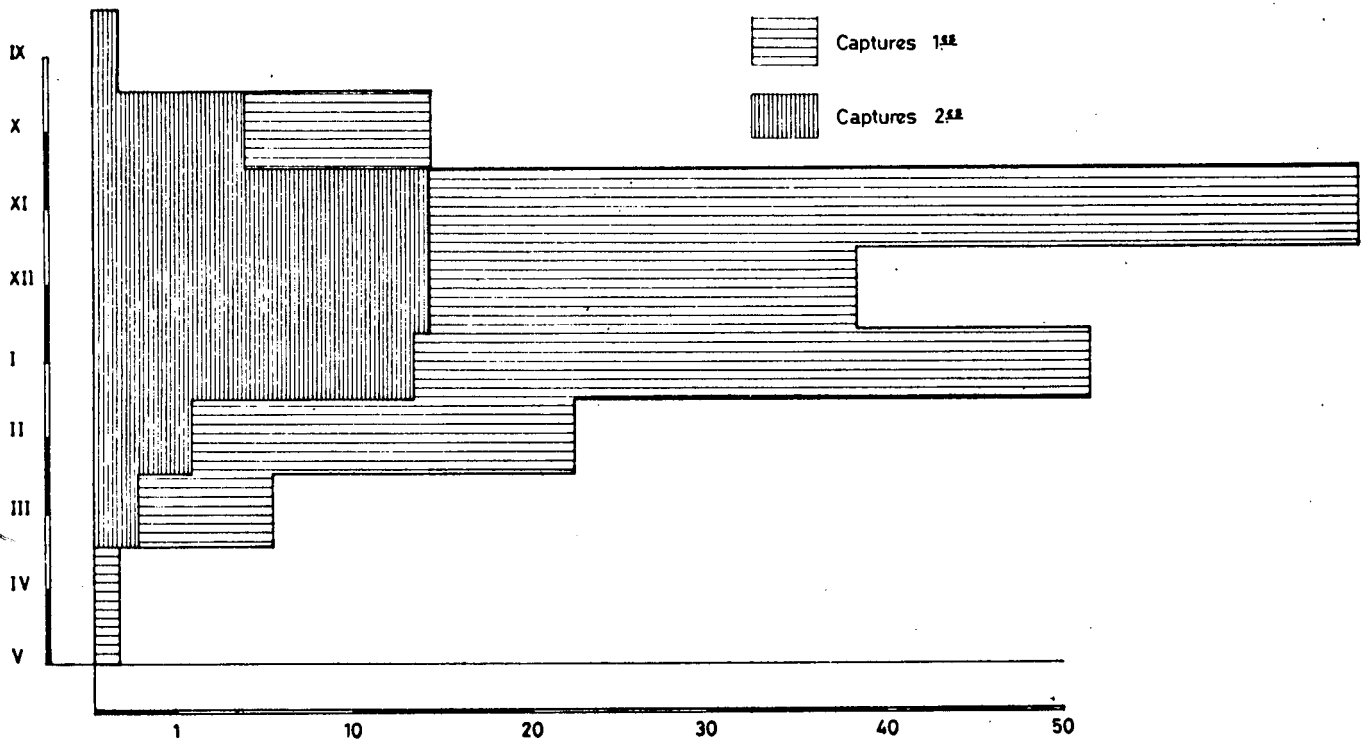
La distància mitja de procedència dels polls és de 1.600 Kms., dins un interval de 950 a 2.900.

La dels adults és major: 1.800 Kms., amb un mínim de 450 i un màxim de 2.850.

(Tot això referit sols a recuperacions primàries).

Distribució temporal (Vid. gràfic 3).

Es notable el nivell de XI, degut a la migració activa i als efectes de la caça a l'espera amb reclam. Al gener, quedant l'activitat cinegètica reduïda per llei a aquesta espècie, els tords reben una pressió suplementària, i la mortalitat és més gran.

Gràfic 3: Distribució mensual de 231 recuperacions de *Turdus philomelos* a les Illes Balears.

A la vista d'aquestes dades, podem fer una hipòtesi aproximativa de quin part de les captures correspon a cada una de les modalitats descrites.

Considerarem que es deu a la caça amb reclam tota la del mesos IX i X, i la part del XI que ultrapassa el nivell de XII. Tenim doncs un 21 o/o de les captures referida a aquesta modalitat.

La caça a coll amb filats és l'únic mètode legal a II i més tard. Suposant que la pressió de II és la mateixa a XI, XII i I, tenim un 40 o/o referit als "collers".

Ens queden per als altres mètodes un 39 o/o. Cal suposar que la majoria es deu a la caça amb escopeta, però no tenim informació per a altres suposicions.

Es important notar que un 17,3 o/o de les captures tenen lloc a la pròrroga (mesos de II i III) que es lliura alguns anys. Té, doncs, una incidència molt considerable.

Una altre deducció que s'obté de la gràfica és que la migració d'adults és més primarenca que la dels joves: les captures són exclusivament secundàries a IX, i majoritàries en proporció a X.

Distribució de les captures.

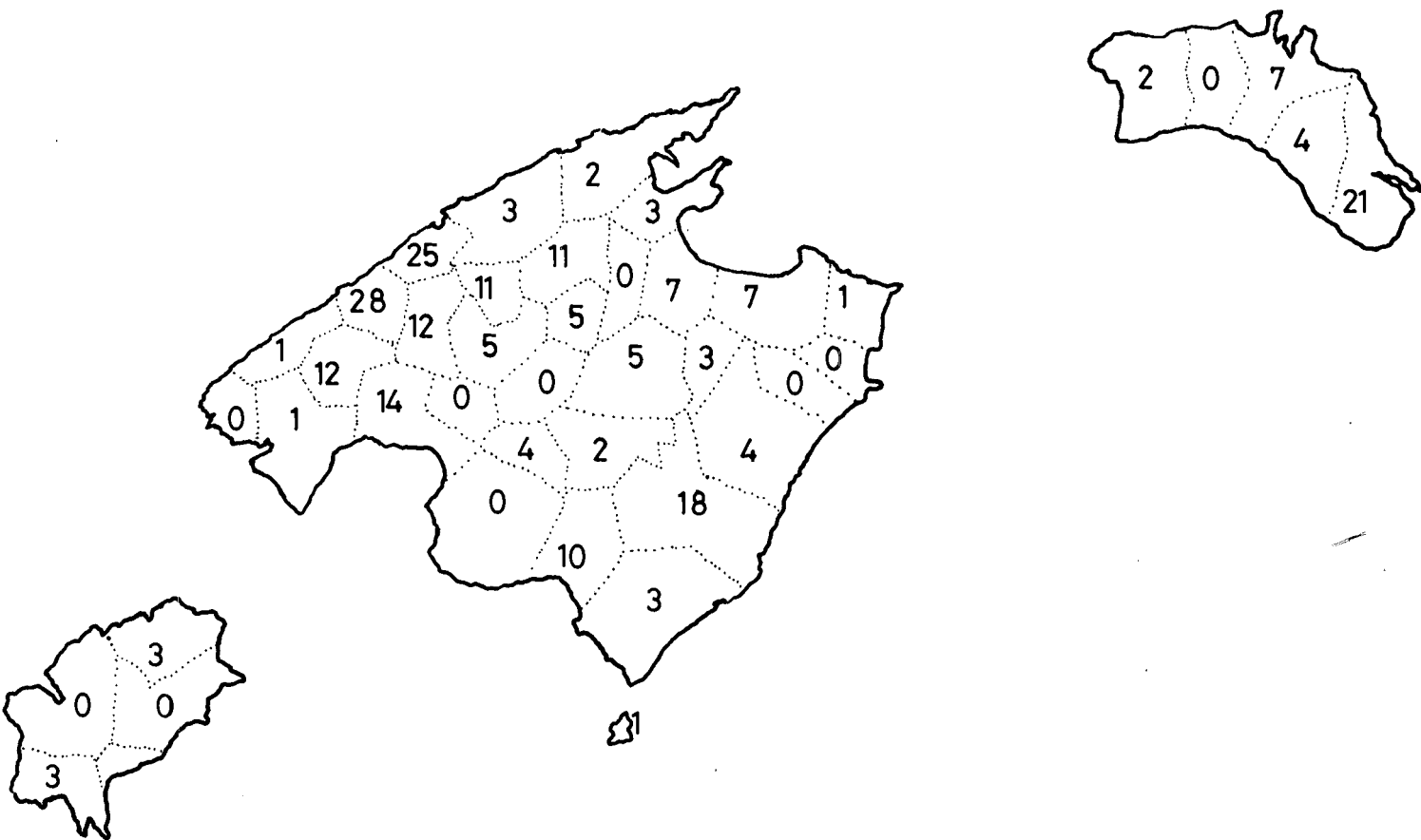
Als croquis adjunts hem representat la distribució de les recuperacions, al primer en nombres absoluts, i al segon els referits a captures primaverals o autumnals, és a dir, en èpoques de migració activa.

Per a interpretar el primer, s'ha de tenir present la reunió en un sol reticle de diversos termes municipals. Els resultats reflexen no sols les recuperacions reals, sino també l'existència de persones actives comunicants de recuperacions (Cas dels Srs. Ripoll i Nadal, a Valldemossa i Felanitx respectivament). Tanmateix, els resultats són significatius, com ho prova el fet de la semblança de dades per contrades homogènies (Raiguer, valls centrals de la Serra, Pollença i Escorca, etc...).

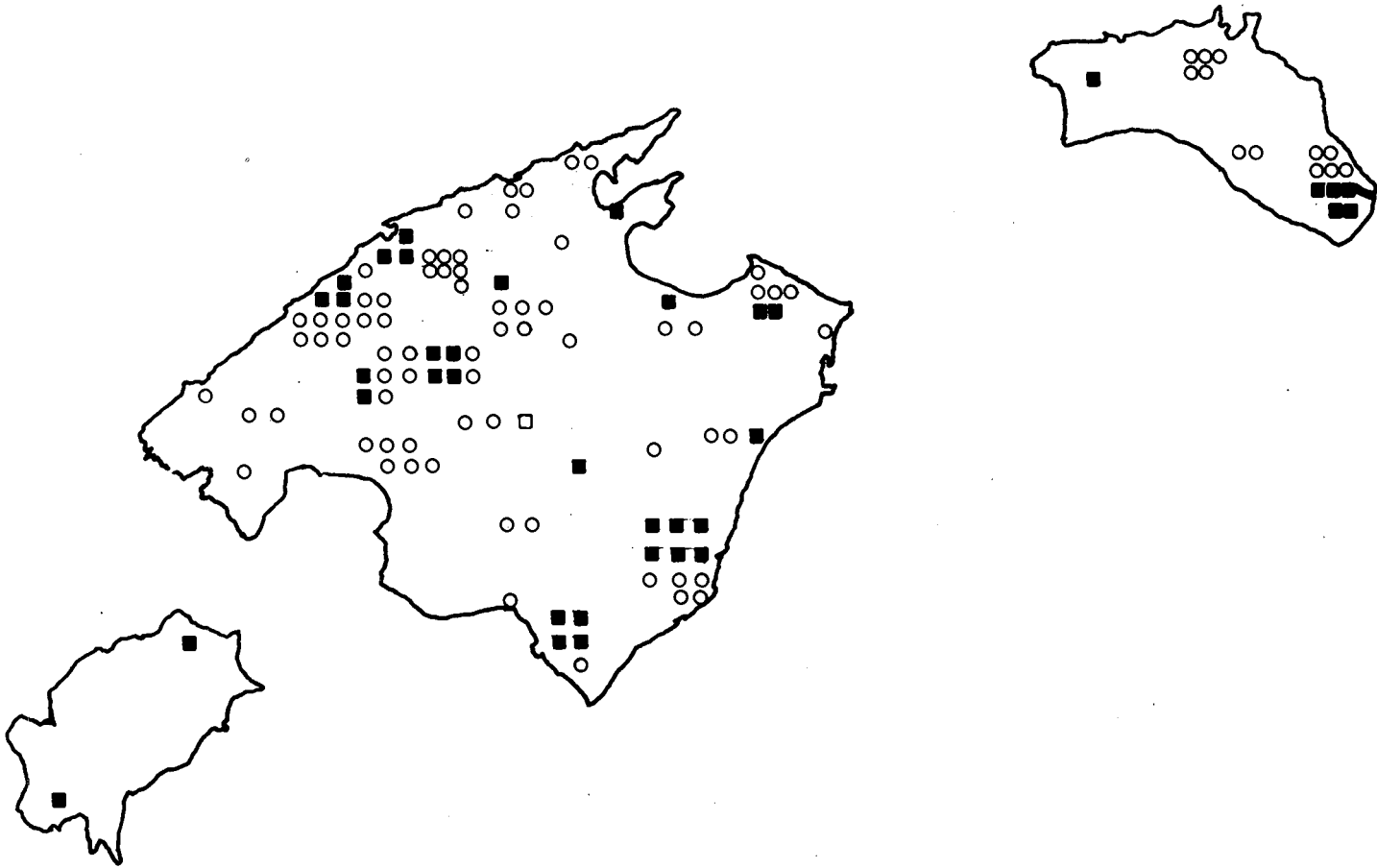
En quant al segon, hom hi observa que les captures d'aus d'arribada (tardor) són preferentment a la Serra de Tramuntana, mentre les de passada primaveral es concentren a la Serra de Llevant. A Menorca l'assimetria estacional és també molt marcada.

Anys de captura.

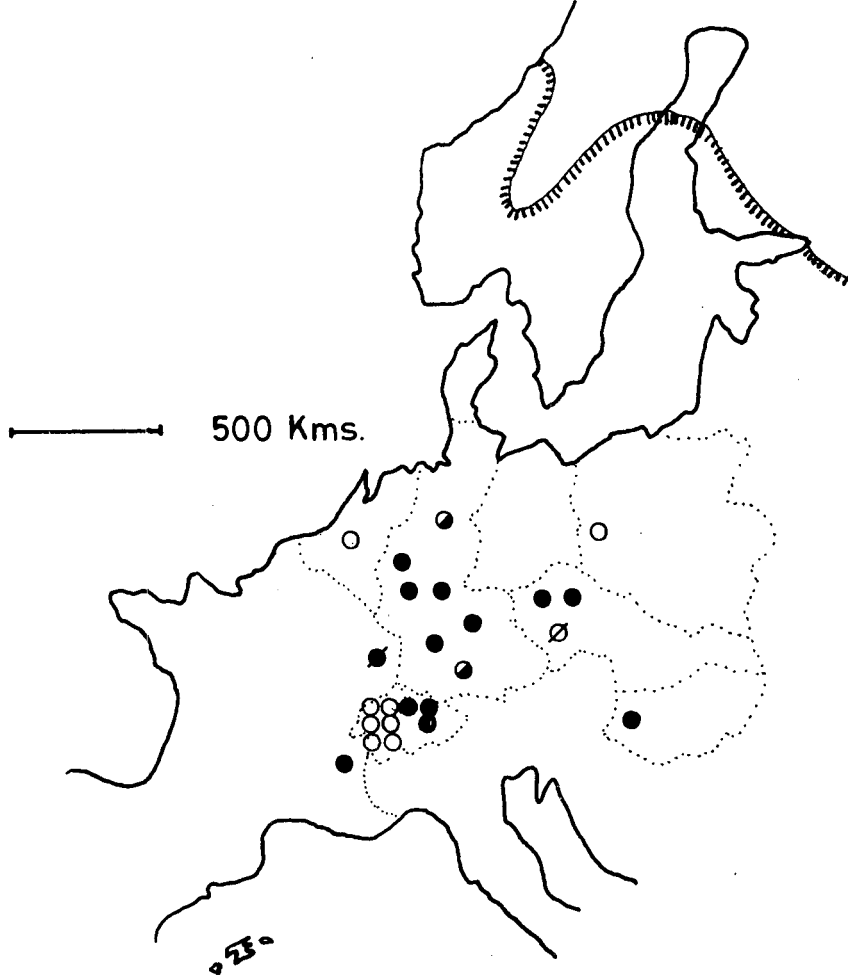
Distribució de 141 exemplars d'edat coneguda:

Croquis 1: Distribució aproximadament municipal de les recuperacions de *Turdus philomelos* a les Illes Balears.

Croquis 2: Distribució aproximadament municipal de les recuperacions autumnals -redons blancs- i primaverals -quadrats negres- de *Turdus philomelos* a les Illes Balears.

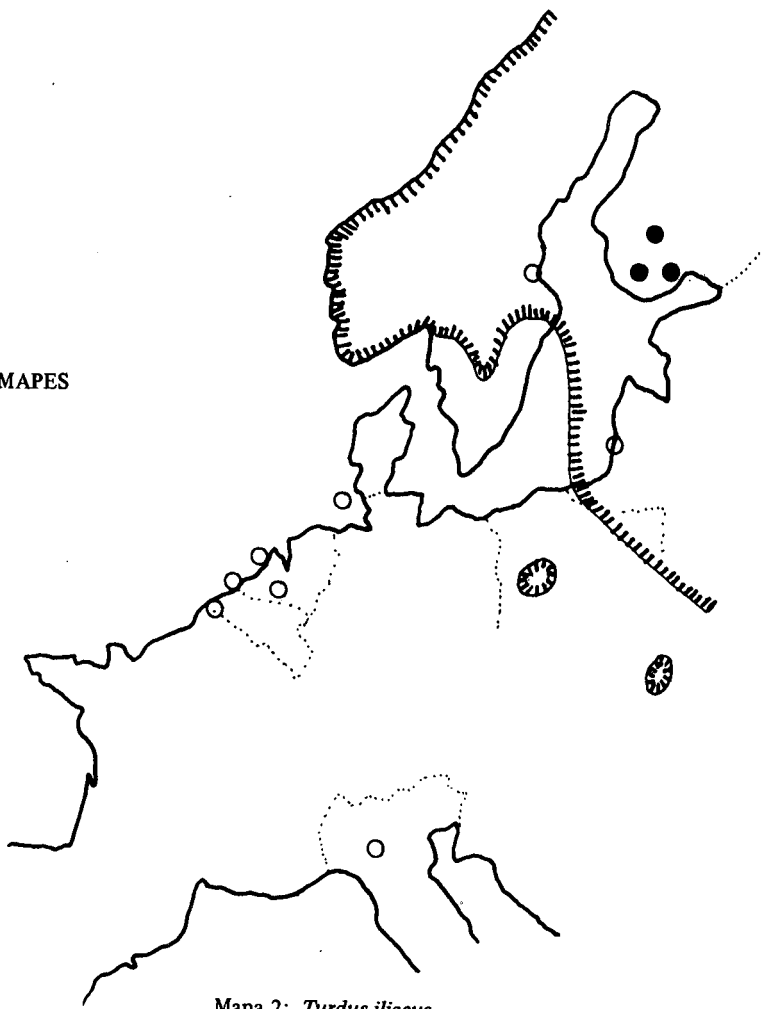
Mapa 1: *Turdus merula*.

MAPES

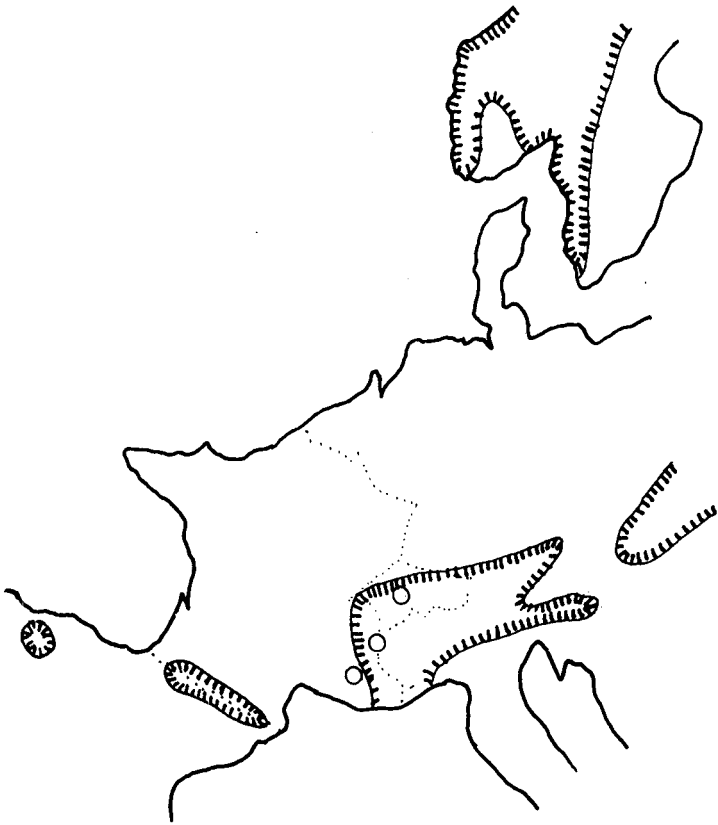
Origen geogràfic de les recuperacions de *Turdus* a les Illes Balears.

Símbols:

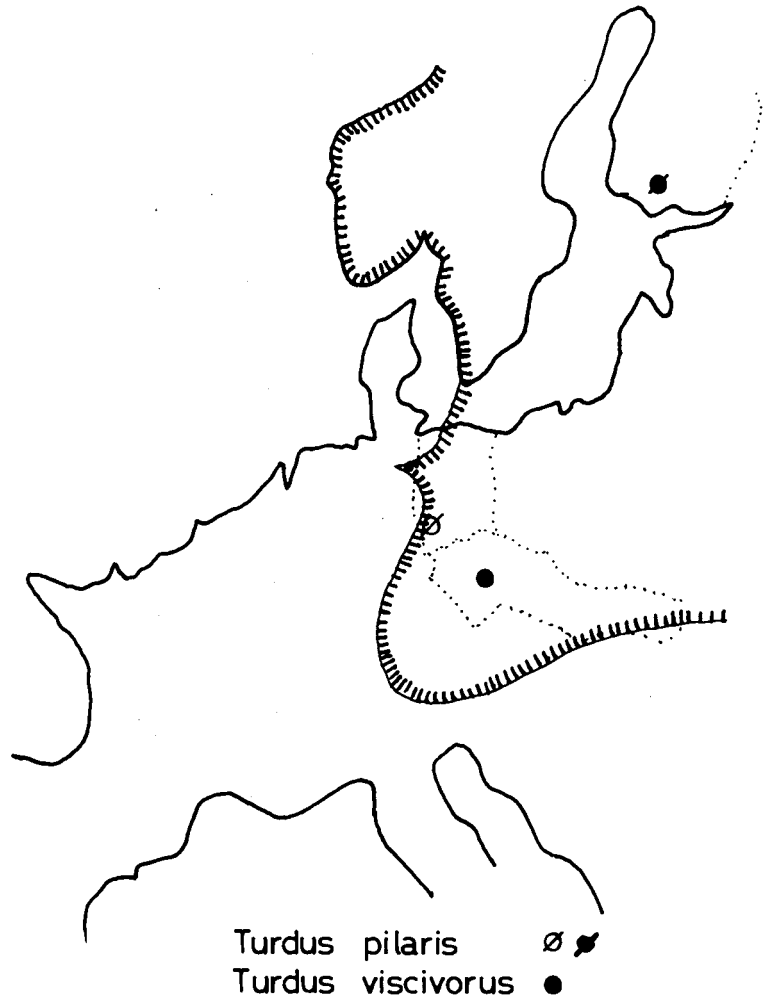
○	Adult.	1 ies.
●	Poll.	1 ies.
◐	Edat desc.	
◑	Adult.	2 ies.
●	Poll.	2 ies.
⌋	Limit àrea de reproducció.	

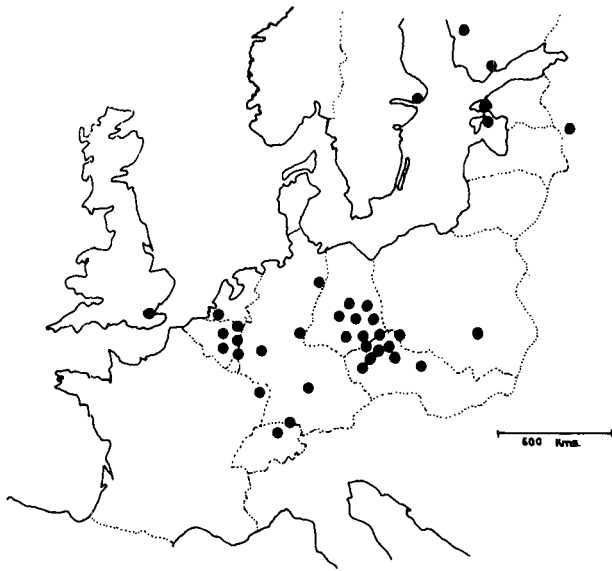
Mapa 2: *Turdus iliacus*.

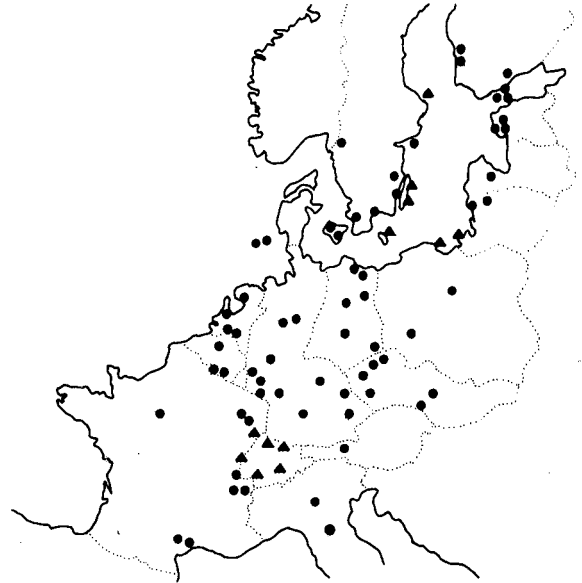
Mapa 3: *Turdus torquatus*.

Mapa 4: *Turdus pilaris* i *Turdus viscivorus*.

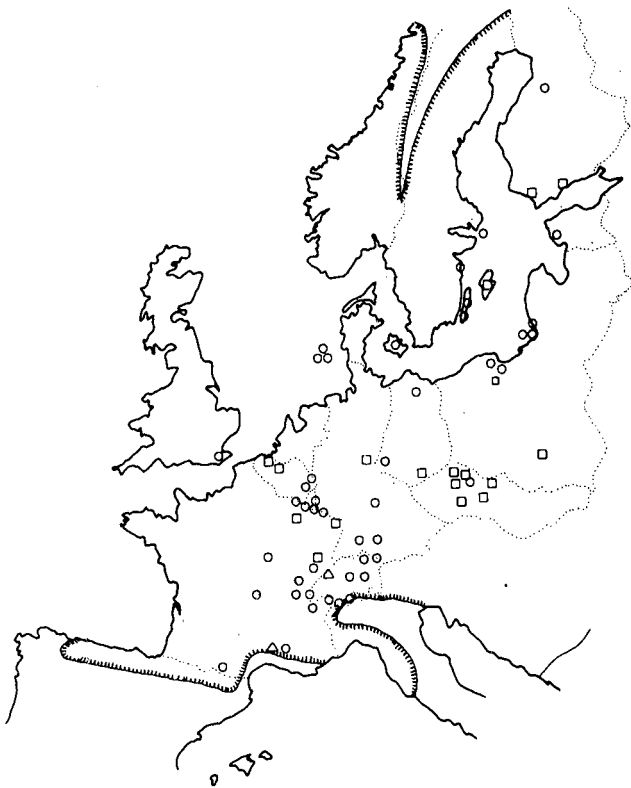

Mapa 5: Recuperacions primàries de *Turdus philomelos* joves.

RECUPERACIONS D'ADULTS DE TORD, TURDUS PHILOMELOS.

Mapa 6: Recuperacions primàries de *Turdus philomelos* adults.

Mapa 7: Recuperacions secundàries de *Turdus philomelos*.

El triangle significa cinc recuperacions -cinc rotllets- i el quadrat, deu.

Nota: Recuperació primària és la que té lloc en el primer viatge migratori següent a l'anellament -primer any natural en el nostre cas-. En cas distint, la recuperació és secundària.

		X	XI	XII	I	II	III	IV	V
Capturats al:									
1er. any	99	12	29	19	24	9	5	—	1
2on. any	26	1	11	5	4	5	—	—	—
3er. any	10	1	—	3	3	2	—	1	—
4rt. any	4	—	2	—	2	—	—	—	—
5nt. any	0								
6st. any	1	—	—	1	—	—	—	—	—
7im. any	0								
18é. any	1	—	—	1	—	—	—	—	—

Les mortalitats anuals són:

	Absoluta	Relativa	
1er. any	70,2 o/o	70,2 o/o	
2on. any	18,4 o/o	61,9 o/o	Edat mitja: 14 mesos.
3er. any	7,1 o/o	62,5 o/o	
4art. any	2,8 o/o	66,6 o/o	

El nombre de captures primàries d'aus d'un any és del 70,2 o/o, i el de captures d'aus de més d'un any igualment primàries és del 70,4 o/o. Tant aquestes xifres com les de mortalitat relativa situen la que deu ser mortalitat causada per la caça: del 60 al 70 o/o. Evidentment, l'espècie està sobreexplotada. Tenguem present també que aquests càlculs estàn fets amb totes les captures fins a 1.976, sense límit inferior, quant la caça, aquests darrers anys, s'ha vist incrementada.

Les poblacions serien regressives si no quedassin disoltes dins una població estival molt més extensa que hiverna a zones de mortalitat més reduïda.

Hom hauria d'afavorir una reducció de la pressió de caça; és de preveure una reacció contrària, argumentant que l'alimentació del tord és lessiva als interessos dels oliverars. Es cert que la caça d'aquestes aus és una forma indirecta d'aprofitar els conreus, avui força regressius. Aquesta regressió, precisament, invalida l'argument: darrera les peticions dels pressumptes conradors d'oliva hi ha interessos cinegètics o comercials dels llogadors de colls. La caça, en tot cas, no s'hauria de prorrogar mai més enllà de la recolecció de l'oliva.

BIBLIOGRAFIA

- BERNIS, F: 1.966. *Migración en Aves. Tratado teórico y práctico*. Publicaciones de la Sociedad Española de Ornitología. Madrid.
- BLONDEL, J. ET VIELLIARD, J: 1.965. Sobre Migración y Avifauna en Mallorca, primavera de 1.963. *Ardeola* XI, pag. 85-94. Madrid.
- HANSBURG—LORENA, Ludwig-Salvator: 1.884. *Die Balearen in Wort und Bild geschildert*. Fünfter Band. Zweite Hälfte. Die eigentlichen Balearen. Leipzig, Brockhaus.
- HANSBURG—LORENA, Ludwig-Salvator: 1.962. *De la Caza, Pesca y Navegación*. (Traducción parcial per J. Sureda i Blanes de l'obra anterior). Imp. Mn. Alcover. Palma.
- MAYOL, J: 1.978. *Els aucells de les Balears*. Ed. Moll. Palma.